

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa kontrollföreskrifter beträffande tillverkning och försäljning av s. k. konsthonung.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:25 av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*, samt II:29 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta,

- 1) att förpackning innehållande s. k. konsthonung ej får åsättas ordet »honung» vare sig ensamt eller i sammansättningar, ej heller förses med märken, som kunna hänsyfta på biskötsel och naturhonung;
- 2) att sådan konsthonung ej får uppblandas med naturhonung;
- 3) att tillverkning av s. k. konsthonung i tillämpliga delar underkastas samma kontrollbestämmelser, som gälla för margarintillverkning;
- 4) att s. k. konsthonung i likhet med vad fallet är för margarin skall tillsättas med något genom analys lätt bestämbar ämne;
- 5) att importerad konsthonung underkastas samma kontrollbestämmelser som den i riket tillverkade.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden av medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission. Medicinalstyrelsen har tillika överlämnat yttrande av statens institut för folkhälsan. Härjämte har yttrande i ärendet avgivits av Sveriges biodlares riksförbund, vilket av utskottet beretts tillfälle därtill.

Gällande bestämmelser m. m.

Frågan om särskilda bestämmelser angående honung har här i landet vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. Sålunda föreslogos av 1916 års livsmedelslagstiftningskommitté i dess den 28 november 1921 avlåtna betänkande åtskilliga föreskrifter för såväl honung som för olika slag av honungsersättning. Förutom en definition på vad som skulle förstås med honung innehöllo dessa bestämmelser bl. a. även föreskrifter beträffande vattenhalten, som i mogen honung ej skulle få överstiga 22 % av varans vikt. I yttranden över förslaget ifrågasatte såväl lantbruksstyrelsen som kommerskollegium om behov föreläge av så detaljerade bestämmelser samt huruvida desamma vore genomförbara i praktiken.

Genom den år 1917 den 29 juni tillkomna *förordningen angående förbud i vissa fall mot vilseledande varubeteckningar vid handeln med födoämnen* åtnjuter honung i likhet med åtskilliga andra livsmedel ett visst skydd. Av förordningens bestämmelser följer nämligen bl. a., att benämningen honung icke får användas vid saluhållande eller försäljning av vara, som till sin sammansättning avviker från honungens normala sammansättning. Då ersättningsmedel för honung saluhålles eller försäljes, skall jämlikt förordningens 3 § varans egenskap av ersättningsmedel uppenbart framgå av den använda varubeteckningen. Av 2 § i förordningen följer vidare, att avbildningar av t. ex. bin eller bikupor ej få förekomma å förvaringskärl för sådant ersättningsmedel eller å anslag eller skylt, som hör till varan.

1936 års *livsmedelslagstiftningssakkunniga* ha i sitt den 4 juli 1941 avgivna betänkande (statens off. utr. 1941:22) ansett, att ytterligare författningsföreskrifter angående honung icke vore erforderliga. I sitt förslag till livsmedelsstadga 7 kap. 8 § ha de sakkunniga infört en bestämmelse, att honung skall ha sådan sammansättning, som är att anse som normal för vara med denna benämning. Bestämmelsen i denna paragraf jämfört med stadgandena i 1 kap. 12—14 §§ i förslaget motsvarar vad som för närvarande finnes stadgat i ovannämnda 1917 års förordning.

I *Danmark* har genom en förordning den 2 december 1933 angående vad som må saluhållas som honung upptagits en del av bestämmelserna i 1921 års svenska förslag. I *Tyskland* ha genom en förordning angående honung den 21 mars 1930 meddelats synnerligen detaljerade föreskrifter. Även den *schweiziska livsmedelsförordningen* av den 26 maj 1936 innehåller åtskilliga bestämmelser angående honung. Bland dessa må omnämnas, att honung, som saluhålles i minuthandeln, icke får innehålla mer än 20 % vatten. Sockerhaltiga varor, som till utseende och konsistens likna honung, måste betecknas antingen som konsthonung eller allt efter sin beskaffenhet som bordsmelass, bordssirap, indunstad päronsaft o. s. v. Blandningar av sistnämnda produkter med honung skola betecknas som konsthonung. Vid beteckning av dylika blandningar får ingen hänvisning göras till honungstillsatsen. Ej heller konsthonung får innehålla mer än 20 % vatten, och dess halt av mineralämnen får icke överstiga 0,4 %.

Yttrandena.

Medicinalstyrelsen har såsom eget utlåtande åberopat vad statens institut för folkhälsan anfört i sitt yttrande.

I nämnda yttrande har *statens institut för folkhälsan* hänvisat till, att det av 1936 års livsmedelslagstiftningssakkunniga avgivna förslaget till ny livs-

medelstadga m. m. för närvarande vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning, samt ansett, att under sådana förhållanden frågan om behovet av mera ingående bestämmelser beträffande honung, konsthonung m. m. syntes böra upptagas i samband med hela det komplex av för flera livsmedel gemensamma spörsmål, t. ex. märkning av slutna förpackningar, som inginge i den föreslagna lagstiftningen. I övrigt anför institutet följande:

I punkt 1) hemställa motionärerna, att förpackning innehållande s. k. konsthonung ej får åsättas ordet »honung» vare sig ensamt eller i sammansättningar, ej heller förses med märken, som kunna hänsyfta på biskötsel och naturhonung. Enligt ovannämnda 1917 års förordning får, som nämnts, konsthonung ej benämnas enbart honung. Ej heller får å varan eller dess förvaringskärl, omslag eller dylikt eller å anslag eller skylt, som hör till varan, finnas anbragt bild eller teckning, varigenom åt varan kan givas sken av att utgöra vara, som genom sagda benämning utmärkes. I ett avseende vilja motionärerna gå längre än nuvarande bestämmelser medge, i det att ordet honung ej skulle få förekomma ens i sammansättningar. Enligt § 3 i 1917 års förordning får dock en vara, som är avsedd att utgöra ersättning för vara med i förordningen skyddad benämning, saluhållas eller försäljas under beteckning, vari sagda benämning ingår, under förutsättning att varans egenskap av ersättningsmedel uppenbart framgår av den använda beteckningen. Det torde för envar vara uppenbart, att en vara, som benämnes konsthonung, icke är en naturprodukt. Med det svenska ordet konsthonung nära likaljudande ord förekomma såväl i danskt som tyskt språk och hava godtagits i livsmedelslagstiftningen, åtminstone i Danmark, Schweiz och Tyskland. Benämningen konsthonung i och för sig torde icke kunna betraktas som ägnad att vilseleda den köpande allmänheten. Detta kan däremot bliva fallet, då, såsom motionärerna anföra, på etiketten ordet honung förekommer med mycket utmärkande stil med tillägget konsthonung eller konstprodukt med mycket små bokstäver. Det kan med skäl ifrågasättas, huruvida i sådana fall 1917 års förordnings krav på att det av benämningen uppenbart skall framgå varans karaktär av ersättningsmedel kan anses vara uppfyllt. Institutet vill emellertid framhålla, att de förpackningar av konsthonung, som vid institutet hittills undersökts, varit märkta med ordet »konsthonung», där bokstäverna i orddelen »konst» varit av samma storlek som i »honung». I sådana fall, som motionärerna åberopa, torde man söka vinna rättelse med hjälp av nuvarande lagstiftning. Först därest detta icke skulle visa sig möjligt, torde frågan om en skärpning av bestämmelserna på denna punkt böra företagas. Såvitt institutet kunnat finna ha emellertid åtal av denna art beträffande honung icke varit föremål för prejudicerande prövning i överrätt. Av det anförda torde sålunda framgå, att det icke ådagalagts, att gällande bestämmelser icke skulle åt honung i förevarande avseende giva det berättigade skydd, som bör tillkomma densamma i dess egenskap av naturprodukt.

I gällande bestämmelser är även det av motionärerna under punkt 2) anförda önskemålet tillgodosett, att konsthonung ej får uppblandas med naturhonung. Där detta göres, kommer varan till sammansättning givetvis att avvika från den normala honungens, varför den då ej heller får benämnas honung.

Att tillverkningen av konsthonung skulle underkastas motsvarande kontrollbestämmelser, som gälla för margarintillverkning, och att konsthonung skulle tillsättas något genom analys lätt bestämbar ämne synes under sådana förhållanden knappast påkallat. I allmänhet torde det dessutom icke vålla stora svårigheter att vid undersökning på livsmedelslaboratorier skilja konsthonung från naturhonung.

Institutet vill icke underlåta att framhålla, att därest särskilda föreskrifter utöver redan befintliga skulle anses erforderliga i syfte att skydda naturhonungen för illojal konkurrens eller allmänheten för vilseledande torde det bliva nödvändigt att utarbete kvalitetsföreskrifter även för naturhonung åtminstone beträffande högsta tillåtna vattenhalt. Komme sådana bestämmelser till stånd torde det vara självfallet, att importerad konsthonung skulle underkastas samma kontroll som den i riket tillverkade. Att däremot under nuvarande brydsamma försörjningsläge genom särskilda bestämmelser försvåra import av ett livsmedel som konsthonung kan icke vara lämpligt.

Lantbruksstyrelsen har ansett, att, därest ny livsmedelsstadga utfärdas i väsentlig överensstämmelse med livsmedelslagstiftningssakkunnigas förslag, torde motionernas syfte bli tillgodosett, utan att ytterligare åtgärder behövde vidtagas. Skulle så icke bli fallet, torde kunna ifrågasättas, huruvida icke särskilda bestämmelser borde utfärdas i enlighet med motionärernas önskan. *Lantbruksstyrelsen* förordade för sin del att så skedde. *Biskötselns* vore nämligen av sådan vikt med hänsyn till såväl honungsproduktionen som pollinationen inom frukt- och fröodlingen, att dylika särskilda bestämmelser kunde anses väl motiverade.

Statens livsmedelskommission har anfört följande:

Kungl. Maj:t har, efter framställning från statens livsmedelskommission, den 20 mars 1942 utfärdat kungörelse (nr 147) angående försäljning av ersättningsmedel för ransonerade livsmedel. Enligt denna kungörelse skall försäljningen av varor, som äro avsedda att användas såsom ersättning för eller till utdrygning av ransonerade livsmedel, vara underkastad särskilda bestämmelser. Tillverkare eller importör av ersättningsmedel får sålunda ej saluhålla varan annat än efter tillstånd av livsmedelskommissionen. Såsom villkor för tillgodonjutande av dylikt tillstånd gäller, att varan saluhålles i förseglad förpackning, vars utseende godkänts av livsmedelskommissionen, och som är försedd med vissa uppgifter, bl. a. om tillverkarens namn eller firma och postadress, varans nettovikt och det till kommissionen anmälda detaljhandelspriset å varan. Enligt kungörelsen äger livsmedelskommissionen jämväl — i den mån förhållandena därtill föranleda och så kan ske utan att tillverkarens berättigade krav på bevarande av fabrikationshemlighet åsidosättes — föreskriva att såsom villkor för tillgodonjutande av tillståndet skall gälla, att förpackningen är försedd med uppgift om varans sammansättning eller om de huvudsakliga beståndsdelarna i varan, så ock i övrigt uppställa de villkor för tillgodonjutande av tillståndet, som kommissionen finner erforderliga.

Beträffande återförsäljare föreskrives i kungörelsen, att återförsäljare ej får saluhålla ersättningsmedel, med mindre detta levererats till honom i förseglad förpackning, som är försedd med föreskrivna uppgifter, samt

varan med obruten försegling saluhålles i den förpackning, vari den sålunda levererats.

Denna kungörelse har tillkommit efter framställning av statens livsmedelskommissionen. I sin framställning hade kommissionen föreslagit, att kungörelsen skulle innehålla ett stadgande av innebörd att livsmedelskommissionen, då särskilda skäl förelåge, skulle äga föreskriva att vad i kungörelsen stadgats om ersättningsmedel skulle äga tillämpning jämväl beträffande vara, som icke vore avsedd att användas såsom ersättning för eller till utdrying av ransonerat livsmedel, men som likväl kunde användas för sådant ändamål. Dylik föreskrift skulle dock enligt kommissionens förslag få meddelas endast under förutsättning att i varan såsom väsentlig beståndsdel ingick ransonerad vara eller produkt av sådan vara.

Med den i nästföregående stycke omförmälda bestämmelsen avsåg livsmedelskommissionen bl. a. att möjliggöra tillämpning av bestämmelserna i förenämnda kungörelse å försäljning av konsthonung. Denna vara torde nämligen ej kunna sägas vara *avsedd* att användas såsom ersättning för eller till utdrying av ransonerat livsmedel, men kan emellertid användas såsom dylikt ersättningsmedel och användes otvivelaktigt även för närvarande på detta sätt. Kommissionen erhöll emellertid ej det av kommissionen föreslagna bemyndigandet. Någon möjlighet finnes alltså icke för närvarande att tillämpa bestämmelserna i förenämnda kungörelse å konsthonung. I en denna dag avlåten skrivelse har kommissionen emellertid hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att kungörelsen angående försäljning av ersättningsmedel för ransonerade varor skall förklaras äga tillämpning även å försäljningen av konsthonung. Därest denna framställning bifalles, erhåller kommissionen vidsträckta möjligheter att öva kontroll över tillverkningen och försäljningen av konsthonung. Sålunda kan kommissionen till en början tillse, att de förpackningar, i vilka konsthonung saluföres, ej äro sådana, att allmänheten kan vilseledas beträffande förpackningarnas innehåll. Vidare får kommissionen möjlighet att tillse, att ej högre pris betingas för konsthonungen än som kan anses skäligt. Kommissionen torde jämväl kunna föreskriva, att uppgift om konsthonungens sammansättning skall lämnas å förpackningen. Vad nu sagts gäller både konsthonung, som tillverkats inom landet, och importerad konsthonung. Beträffande importerad konsthonung vill livsmedelskommissionen även framhålla, att det genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 6 februari 1942, nr 29, utfärdade importförbudet å honung även gäller konsthonung.

Det torde böra tilläggas, att kommissionen, oberoende av huruvida berörda framställning bifalles eller ej, har vissa möjligheter att öva kontroll över tillverkningen av konsthonung. Kommissionen kan nämligen vägra tilldelning av socker för tillverkning av konsthonung till företag, som bedriva mer eller mindre illojal konkurrens. Vidare äger kommissionen föreskriva villkor för tillgodonjutande av licens å sådan tillverkning. Hinder synes exempelvis icke möta att kommissionen såsom dylikt villkor uppställer, att konsthonungen ej får uppblandas med naturhonung.

Såsom av det ovan anförda framgår torde, därest kommissionens ovan berörda framställning vinner Kungl. Maj:ts bifall, sådana missförhållanden, som av motionärerna påtalas, i huvudsak kunna undanröjas. Några längre gående kontrollåtgärder beträffande tillverkningen respektive im-

porten av konsthonung anser livsmedelskommissionen icke i nuvarande läge erforderliga.

Sveriges biodlares riksförbund har i alla avseenden tillstyrkt bifall till motionerna och anfört:

På grund av egna under en lång följd av år gjorda iakttagelser inom landets skilda delar kan förbundet vitsorda, att en fabriksmässigt framställd produkt, avsedd att tävla med och undantränga naturhonung dels tillverkas inom landet, dels införes från annat land. Förbundet har därför under de senaste 20 åren nödgats utgiva betydande summor för att upplysa allmänheten om sådan varas ringa värde i jämförelse med honung.

Enligt gällande författning är det tillåtet, att ordet »honung» får ingå i benämningen på dylika produkter. Såsom motionärerna påpeka, användes ordet på sådant sätt, att det dominerar etiketten. När så förpackningen dessutom i sin helhet gives en sådan utformning, att den i väsentliga avseenden liknar den, som användes för verklig honung, så ligger det nära till hands, att den köpande allmänheten förbiser ett litet å etiketten med små typer insmuget »konst», »bords», »druv», »ersättnings» eller liknande, avsett att utgöra skydd vid eventuellt åtal. Det är lätt att på konstgjord väg giva varan sådan färg, att den genom glaset ser ut att vara äkta. Först sedan förseglingen är bruten, burken öppnad och lukt och smak tyda på att det ej står rätt till, studeras etiketten närmare, och köparen måste då konstatera, att ingenting är att göra åt saken.

Det händer ej så sällan, att konstgjord vara å etiketten uttryckligen anges som äkta honung. Ofta är den då tillsatt med äkta honung, varigenom analysen försvåras eller blir osäker. Under år 1941 konstaterades tvenne fall av dylik förfalskning, utförd av stora och för övrigt välkända firmor. Man kan ju förmoda, att de själva vid varans inköp varit i god tro. Dylika fall äro emellertid möjliga att lagligen beivra. Icke desto mindre torde enskilda köpare draga sig för de besvär och kostnader, som äro förenade med anmälan till åtal. En fullständig analys är rätt dyrbar, och vederbörande måste leda i bevis, att det är den inköpta varan analysen gäller.

Sedan urminnes tider har den produkt, som bin ensamma kunna bereda, kallats honung. Även om det skulle vara möjligt för människan att i minsta detalj efterapa sammansättningen i honung, så kvarstår alltid det faktum, att honungen är en naturprodukt och såsom sådan bärare av alldeles speciella egenskaper. Den kan lika litet tillverkas som mjölk, smör eller ost, och det synes därför vara ett berättigat krav, att den tillförsäkras ensamrätt till namnet, och detta så mycket mer som ingens rätt eller frihet därigenom trädess för nära. Vi vilja starkt poängtera, att det icke är fråga om att resa hinder för någon att framställa en produkt, som så fullständigt som möjligt liknar honung. Men ärligheten kräver, att den ej erhåller namn, varigenom allmänheten lätt bibringas den föreställningen, att det verkligen *är* honung. Tydligtvis har det varit avsikten med den nuvarande bestämmelsen att förhindra detta, och det är sålunda ej i motionerna fråga om införande av någon ny rättsprincip rörande denna nya angelägenhet. Då det nu visat sig möjligt att tillämpa förordningen så, att skyddet för honung i väsentlig grad elimineras, synas fullgiltiga skäl föreligga för att bestämmelserna förtydligas och kompletteras.

Från den enskilda biodlarens synpunkt är det högeligen önskvärt, att ordet »honung» förbehålles den produkt, som ensam är berättigad därtill. Till följd av vårt lands nordliga läge avsöndra växterna här nektar under högst fyra månader på året, och på de utpräglade ljungrakterna knappast två. I de egentliga jordbruksområdena, där förutsättningarna för en lönande biodling äro bäst, upphör bibetet, då vallväxterna skördas. I allmänhet kan biskötsel därför ej bedrivas med större ekonomiskt utbyte. Med hänsyn till binas avgörande betydelse för befruktningen av många av de viktigare kulturväxterna är det av utomordentlig vikt, att ett tillräckligt antal bisamhällen finnas inom landet, och även den omständigheten att den nektar, som flödar i naturen, utan bin går förlorad och måste ersättas genom import, talar för nödvändigheten av att på lagstiftningens väg lämna allt det stöd, som behovet kräver.

Såsom ovan framhållits, kan honung ej framställas på konstgjord väg. Då den äger betydande medicinskt värde, synes det även ur denna synpunkt motiverat, att efterapningar och förväxlingar med mindrevärdiga produkter i möjligaste mån förhindras.

Vad angår det i motionerna framställda önskemålet, att förpackning innehållande s. k. konsthonung ej skulle få åsättas ordet honung, vare sig ensam eller i sammansättningar, eller få förses med märken, som hänсыfta på biskötsel och naturhonung, synes utskottet redan enligt den nu gällande förordningen den 29 juni 1917 (nr 420) angående förbud i vissa fall mot vilseledande varubeteckningar vid handeln med födoämnen vara förbjudet att benämna »konsthonung», d. v. s. en vara som till sin sammansättning avviker från honungens normala sammansättning, endast »honung». Jämlikt bestämmelserna i sagda förordning må ej heller å kärl, vari dylik vara förvaras, eller å omslag eller dylikt eller å anslag eller skylt som hör till varan finnas anbragt bild eller teckning, varigenom åt varan kan givas sken av att utgöra äkta vara. I sistberörda avseende synes alltså naturhonungen redan enligt gällande bestämmelser åtnjuta det skydd, som motionärerna önska, varför några ytterligare åtgärder i anslutning till motionerna icke synas erforderliga.

Utskottet.

Enligt nämnda bestämmelser synes däremot icke vara förbjudet att saluhålla en ersättningsvara under beteckning, vari den äkta varans benämning ingår. Ur de synpunkter jordbruksutskottet har att företräda vill utskottet därför icke bestrida, att motionärernas önskemål i berörda avseende äga visst fog för sig och att således förbud synes kunna övervägas mot att å förpackning innehållande s. k. konsthonung sätta ordet honung i olika sammansättningar. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra om den nyligen utfärdade kungörelsen den 20 mars 1942 (nr 147) angående försäljning av ersättningsmedel för ransonerade livsmedel, enligt vilken handeln med dylika varor är underkastad sträng kontroll av statens livsmedelskommission. Såsom livsmedelskommissionen påpekat är nämnda kungörelse visserligen icke utan vidare tillämplig på konsthonung, men

kommissionen har gjort framställning hos Kungl. Maj:t, att författningen måtte förklaras äga tillämpning jämväl å försäljningen av nämnda vara. Förslag till kontrollföreskrifter i avseende å handeln med konsthonung är sålunda redan föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Under sådana förhållanden anser sig utskottet i förevarande hänseende icke böra påkalla ytterligare åtgärder i anslutning till motionerna.

Beträffande det av motionärerna önskade förbudet mot att konsthonung skulle få uppblandas med naturhonung torde redan enligt de nyss angivna bestämmelserna i 1917 års förordning råda förbud mot att saluhålla en vara, som består av en blandning av konsthonung och äkta honung under beteckningen honung.

Vad angår de av motionärerna önskade kontrollföreskrifterna synas under dylika förhållanden några åtgärder i anslutning till motionerna icke erforderliga. Enligt vad som påpekats av statens institut för folkhälsan i dess i ärendet avgivna utlåtande torde för övrigt icke vålla större svårigheter att vid undersökning å ett livsmedelslaboratorium skilja konsthonung från naturhonung.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I:25 och II:29, i den mån de icke må anses besvarade med vad utskottet ovan anført, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 maj 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 31.